

ಸಮಾಜದ ಕಿರುಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ಶಾಲೆ

ಪೂಜಾ ವೈಷ್ಣೋಯ್

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ ಎಂದರೆ ಆಕೆ ಅಥವಾ ಆತನ ಅತ್ಯಂತ ಹತ್ತಿರದ ಜಗತ್ತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾವು ನಮ್ಮ ಈ ತಕ್ಷಣದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬೆಳೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಆ ಪರಿಸರವು ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಶಾಲೆ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಘಟಕ. ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವುದು ಸರಿ, ಯಾವುದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ನಾಗರಿಕನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಶಾಲೆಗಳು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಲೆಗಳು ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಶಾಲಾ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳೂ ಪ್ರತಿಫಲನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಶಾಲೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೌಕರಿಗಾಗಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವು ಸಮಾನತೆ, ನ್ಯಾಯ, ಗೌರವ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದರ ಉದ್ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಇರುವ ಶಾಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಬರ್ಮೆರ್‌ನ ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಶಾಲೆ ನೂತನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ, ಉತ್ತಮ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರಲು ಬೇಕಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಲಿಯುವಂಥ ಅವಕಾಶವಿರುವ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಮಗ್ರ ಕಲಿಕಾ ಪರಿಸರವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 10ನೇ 4ರವರೆಗೆ ತರಗತಿಗಳಿವೆ. 139 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು 9 ಶಿಕ್ಷಕರಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಲೆಯು ಸಹಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗಾಗಿ ವಿವಿಧ ಸಮಾಜೋ - ಆರ್ಥಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಶಾಲೆಯ ಉದ್ದೇಶ.

ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾರೆ. ಬೇರೆಬೇರೆ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ, ವಿಭಿನ್ನ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಪಾಲಕರು ಇದ್ದು, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯದ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವರ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಇದನ್ನೇ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಗಟ್ಟಿತನ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಮನುಷ್ಯರಾಗಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ನಾವು ಅಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ತರಗತಿ ಇದೆ. ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಕಥೆಗಳ ಅಥವಾ ಪಾಠಗಳ ಮೂಲಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು

ಆದರ್ಶಗಳು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಮೌಲ್ಯಗಳು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ನಾಗರಿಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲಂಥ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ಇತರರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಳಿಯಬಲ್ಲ, ಯಾವುದು ಸರಿ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೋ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಬಲ್ಲ - ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಲೆಯೊಂದು ಇಂತಹ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವ, ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಚರ್ಚೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ, ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ - ಇತ್ಯಾದಿ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳು ಏನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೋ ಅದನ್ನೇ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಯಾಗಲ, ಮೈದಾನವಾಗಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟದ ಸಮಯವಾಗಲ ಅಥವಾ ಶಾಲಾ ಸಭೆಗಳೇ ಆಗಲ- ಹೀಗೆ ನಾವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವಂತಹ ಶಾಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡೆವು.

ಸಂವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣ

ಸಂವಾದ ಅಥವಾ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ನಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಸಂವಹನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಸಾಧನ. ಮಾತುಕತೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ. ನಾವು ಕಲಿಸುವ ಮೊದಲ ಮೂರು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರು ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಟ್ಟೆವು. 1ನೇ ತರಗತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೊಸಬರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ 2ನೇ ಮತ್ತು 3ನೇ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆ ಪರಸ್ಪರ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರು. ಭಯಂಕಿತ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಯುವಾಗ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನಾವು ನಂಬಿದೆವು. ಹಾಗಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ಸುತ್ತ ಓಡಿದಾಗ, ಪರಸ್ಪರ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದಾಗ, ಕೆಟ್ಟಬಾಷೆ ಬಳಸಿದಾಗ, ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದಾಗ ಬೊಬ್ಬೆ ಹಾಕಿ ಗದರಿಸುವ ಅಥವಾ ದಂಡಿಸುವ ಬದಲು ನಾವು ಅವರಲ್ಲಿ ಮಾತಿಗೆ ತೊಡಗಿದೆವು. ನಿಯಮ ಪಾಲನೆದಿರುವ ಕುರಿತು ಕಾರಣ ಕೇಳಿದೆವು. ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಥವಾ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಯಾರೂ ಬೊಬ್ಬೆ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ, ಅವರನ್ನು ಯಾರೂ ದಂಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ

ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ, ನಿಯಮ ಅನುಸರಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನನಗೆ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಹೇಗೆ ಮುಗಿಸುವುದು ಎಂದು ನನಗೆ ಸೋಜಿಗವಾಯಿತು. ಆದರೂ ನಾವು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೆವು. ಮೊಗಸಾಲೆಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ, ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದೊಳಗೆ ವೇಳೆಯಾಗಲೀ, ಸಭೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಏನಾದರೂ ಅಡಚಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾವು ಅವರಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಐದು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ಇದು ಹೇಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಯೋಚನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಗೆಳೆಯರ ಜೊತೆಗೆ ಗಲಾಟೆಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಅವರು ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಬಗೆಹರಿಸ-ತೊಡಗಿದರು.

ಜೊತೆಗೂಡಿ ನಿಯಮ ರೂಪಿಸುವುದು

ನಾವು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾದಾಗ ಶಿಸ್ತಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಇನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನ್ವಯ ಆಗುವಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳ ರಚನೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದೆವು ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು, ಯಾರಾದರೂ ನಿಯಮ ಮುರಿದಾಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು- ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಂತಹ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆಯಲ್ಲೇ ರೂಪಿಸಿದೆವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅನೇಕ ಹೊಸಹೊಸ ಆಲೋಚನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆವು. ಅನಂತರ ನಾವು ತರಗತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರೂಪಿಸಿದೆವು. ಉತ್ತಮ ಕಲಕಾ ವಾತಾವರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡಿ ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ನಾವು ಅದಾಗಲೇ ಸಂವಾದದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದೆವು. ಯಾವುದಾದರೂ ಮಗು ನಿಯಮ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಉಳಿದ ಮಕ್ಕಳು ಆ ಮಗುವಿನ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು/ಅವಳು ಯಾಕೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಕಟ್ಟಳೆ ಮೀರಿದರೆ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಗೊಂದಲಕಾರಿಯಾಗಿಯೇ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಬಗ್ಗೆ 15-20 ದೂರುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆವು. ಆದರೆ ಅನಂತರ ಅದು ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ 2-4 ದೂರುಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯಿತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇಡೀ ತರಗತಿ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲೇ ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನಂತರ ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆರೇಳು ತಿಂಗಳ ಬಳಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೂಡಾ ಕಲಕಾ ಪರಿಸರ (learning environment) ರೂಪಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಗಳು

ಕುಟುಂಬದ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯದ ನಂಜುಕೆಗಳು ಮಕ್ಕಳ ಆಲೋಚನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ. ಅದರ

ಪರಿಣಾಮ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನಿಷ್ಕಕ್ಷಪಾತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾತಿ, ಬಣ್ಣ, ಅಂಗ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಕುರಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಂಜುಕೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಮಕ್ಕಳು ಇನ್ನೊಂದು ಮಗುವಿನ ಚರ್ಮದ ಬಣ್ಣದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಮ್ಮನೇ ಏನಾದರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ಅಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕೆಳಜಾತಿಯ ಮಗುವಿನೊಂದಿಗೆ ಮೇಲು ಜಾತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಗೆಳೆತನ ಬೆಳೆಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅವರದ್ದೇ ಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಿರುದ್ಧ ಅಂಗದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಎನ್ನುವಂತೆ ಎದುರಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತೇವೆ. ಆಗ ನಾವು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಿನ್ನವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತೇವೆ. ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಕಲಕೆಗಾಗಿ ಅವರು ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದಾಗ, ಮೊಟ್ಟೆ ತಿನ್ನದ ಮಕ್ಕಳು ಸಿಂಡರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ದೂರ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ಮೊಟ್ಟೆ ತಿನ್ನುವವರ ಜೊತೆಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಕರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇತರರು ಮಾಡುವ ಅಯ್ಯೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಮೌಲ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೇಂದ್ರೀ-ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟದ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಮೊಟ್ಟೆ ತಿನ್ನದ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮೊಟ್ಟೆ ತಿನ್ನುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಕ್ರಮೇಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಒಂದೇ ಸಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಾಲು ಎನ್ನುವುದು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಕುಳಿತು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಮಯ ಬೇಕು. ತಾಳ್ಮೆ ಮತ್ತು ಶ್ರಮ ಬೇಕು. ಆದರೆ ನಂತರ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇತರರ ದಾರಿಗಳನ್ನು, ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶುರುಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಘಟಕವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ

ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಶಿಕ್ಷಕರು ಇಡೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಡಿಪಾಯದ ಹಂತವಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ, ಸಮಾನತೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ- ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ಬೆಳೆಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಗಳಾಗಲೀ ತರಗತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸದಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿರ್ಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಹ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸರದಿಗಾಗಿ ಕಾಯಲೇಬೇಕು. ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಡೆತಡೆ ಮಾಡದೆ ಮೊದಲು ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ನಿಯಮದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದಗಳಿದ್ದರೆ ನಾವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಯಾರನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು ಎಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ನಿರ್ಧರಿಸಲಿ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತು, ಸದಾ ತಾನು ಮಾತನಾಡಬೇಕು, ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇದರಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಪಾಠ ಕಲಿತರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸರದಿಗೆ ಕಾಯುವುದನ್ನು, ಇತರರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಲಿತರು.

ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಕರು ನಿರ್ವಾಹಕರನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ತರಗತಿಯ ಮಾನಿಟರ್ ಸ್ವಯಂ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರು ತಯಾರಿದ್ದೀರಿ ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಕೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಪಡೆದ ನಂತರ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವರ್ತನೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ತರಗತಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಯಾರು ಆಗಬೇಕೆಂದು ತರಗತಿ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತೀ ಎರಡು ತಿಂಗಳಗೊಮ್ಮೆ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರನ್ನು ಬದಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಲೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ನಾವು ಕಲಕೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಈ ಸಮಿತಿಗಳ ಕಾರ್ಯ-ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ 10-12 ಚುನಾಯಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಿಡುಗಿನ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಶಾಲೆ ಮುಚ್ಚುವ ಮುನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಚಾರಾಂದೋಲನ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದ್ದರು. ಆ ಮೂಲಕ ತಾವು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದರು. ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಆಯ್ಕೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂದರೇನು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಹೇಗೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲು ಶಿಕ್ಷಕರು ನೆರವಾದರು. ಶಾಲೆ ಪುನರಾರಂಭ ಆದ ಕೂಡಲೇ ನಾವು ಇದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವೆವು.

ಎಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರೂ ಜತೆಯಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆವು. ಚರ್ಚಿಸಿದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ತರಗತಿಯ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಬೇಕು, ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ನಮಗೆ ನಿಖರವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಇರುವುದನ್ನು ಕಲಿತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿತರು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಕೇವಲ ಪಾಠಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅವಕಾಶ ಕಂಡುಕೊಂಡೆವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಸ್ತುವಿನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದೆವು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಅನುಭೂತಿ, ತಂಡದ ಉತ್ಸಾಹ, ಪ್ರೀತಿ, ಕಾಳಜಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿದೆವು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಾನವಜೀವಿ ಮತ್ತು

ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಪ್ರಜೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಂದುವರಿಸಿದೆವು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು

ಕಳ್ಳತನದ ಸಂದರ್ಭ

ಸಭೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹಣ ಅಥವಾ ವಸ್ತು ಕದಿಯುವ ಮತ್ತಿತರ ಹವ್ಯಾಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಎಂತಹ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದೆವು. ಅದು ಹೇಗೆ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ಹೇಗೆ ಕಷ್ಟ ಆಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿದೆವು. ಕಳ್ಳತನದ ಹವ್ಯಾಸ ಇರುವ ಗೆಳೆಯರನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ಇದನ್ನು ನಾನು ಹೀಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ- ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಚಾಕೋಲೇಟ್ ಕೊಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬಳು ಮನೆಯಿಂದ ಹಣ ಕದ್ದಳು ಎನ್ನುವುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸದೆ, ಹೆತ್ತವರ ಜತೆಗೆ ಅನುಭವ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ತಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಅವರಲ್ಲ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಕುರಿತು ಸಾಧಾರಣ ಸಂವಾದ ನಡೆಸಿದೆವು. ನಂತರ ನಾನು ಆ ಮಗುವಿನ ಜತೆಗೆ ಮಾತನಾಡಿದೆ. ಈ ಹವ್ಯಾಸ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮದ ಕುರಿತು ಅವಳಿಗೆ ವಿವರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ತಾನು ಕೇಳದೇ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಆಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಇತರರಿಗೆ ನೆರವು

ಇತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ದೂರು ಬರುತ್ತವೆ. ನೆರವು ನೀಡದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜತೆಗೆ ಮಾತನಾಡದೆ ಯಾಕೆ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದಿರಿ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ವಲಯದ ಕುರಿತು ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸ ಅಲ್ಲ ಎಂದೂ ನಾನು ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಉತ್ತಮ ಮನುಷ್ಯರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ನಾವು ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಹೇಗೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ನಮಗೆ ನಮ್ಮದೇ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ನಾವು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಹಾಯ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ ನಾವು ರಚನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗೆಗೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೋವಾಗದ ಹಾಗೆ ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ನಾವು ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ.

ದಯೆಯ ಬಗೆಗೆ

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಕ್ಕಳ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರಬೇಕೆಂದು ತರಗತಿಯ ಆಸನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಈಗ ಅವರು ವ್ಯತ್ಯಾಸದಲ್ಲ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕೆಲವರು ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ, ಅವನಿಗೆ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದರು(ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಉದಾಹರಣೆ). ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಯಾಕೆ ಕಲಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾರೆ, ಇತರರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಏನೇನು ಇವೆ ಎಂದು ನಾವು

ಎಂದು ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿದೆವು. ಈ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಗುವಿನ ಕುಟುಂಬಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಮಾತನಾಡಿದೆವು. ಅದರ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಆ ಮಗು ಇಷ್ಟೊಂದು ದೂರ ಬಂದು ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆ ಕೌಶಲ, ವಸ್ತುಗಳ ಅರ್ಥೈಸುವಿಕೆ, ವರ್ತನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡಿತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದೆವು.

ನಾವು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಅವನ ಮನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಲು ಆತನ ತಾಯಿ ಹೇಗೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದರ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದೆವು. ಯಾರ ಬಗ್ಗೆಗಾದರೂ ಏನನ್ನೇ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ನಾವು ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ದುಡಿಮೆಗಾಗಿ ಅವರಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ (ಮೂಲಭೂತ ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಗಣಿತದಲ್ಲ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವ- ಉ1) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಲು ಮತ್ತು ವೇಗವಾಗಿ ಕಲಿಯಲು ನೆರವು ನೀಡಬೇಕು. ನಾವು ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉತ್ತಮ ಗೆಳೆಯರಾಗಬಹುದು.

ಗೇಲ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ

ಸಭೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಾಫವ ಅಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಏನು ಆಯಿತು ಎಂದು ಅವನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದೆ. ತಾನು ಹೊಳೆಯುವ ಅಪ್ಪಾಬಾಮ್ ಅನ್ನು ತುಟಿಗೆ ಹಚ್ಚಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ಆದರೆ ಸಹಪಾಠಿಗಳು ತಾನು ಅಪ್ಪಾಸ್ವಿಕ್ ಹಚ್ಚಿ ಹುಡುಗಿಯ ರೀತಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದೂ ವಿವರಿಸಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಳುವುದಕ್ಕೆ ಏನಿದೆ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಹುಡುಗಿ ಆಗುವುದು ಕೆಟ್ಟದ್ದೇ ಅಥವಾ ಅಪ್ಪಾಬಾಮ್ ಹಚ್ಚುವುದು ಕೆಟ್ಟದ್ದೇ ಎಂದು ನಾವು ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದೆವು. ಅಪ್ಪಾಬಾಮ್/ಅಪ್ಪಾಸ್ವಿಕ್ ಹಚ್ಚುವಿಕೆ ಯಾರನ್ನೂ ಗಂಡಸೋ ಅಥವಾ ಹೆಂಗಸೋ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಾವು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿದೆವು. ಮಹಿಳೆ ಮಾತ್ರ ಅಪ್ಪಾಸ್ವಿಕ್ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಯಾಕೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತೀರಿ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೇಕ್ ಅಪ್ ಮಾಡುವ, ಮಹಿಳೆಯ ಉಡುಗೆ ತೊಡುವ ಗಂಡಸರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟ ಆದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾರೆ ಇಂತಹ ಸಣ್ಣ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಅಳಬಾರದೆಂದು ನಾವು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆವು. ಕುತೂಹಲ ಇದ್ದರೆ ರಾಫವನಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಾಗಂತ ಗೇಲ ಮಾಡಬಾರದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೋವಾಗುವ ಮಾತು ಹೇಳಬಾರದು ಎಂದು ಗೇಲ ಮಾಡಿದ ಹುಡುಗಿಗೆ ಹೇಳಿದೆವು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ.

ಪ್ರತಿ ತರಗತಿಯಲ್ಲೂ ನಾವು ಗ್ರಂಥಾಲಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹಗ್ಗದ ಮೇಲೆ ನೇತು ಹಾಕುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ದಿನ ಮಗುವೊಂದು, ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಪುಸ್ತಕ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಯಾಕೆ ಪುಸ್ತಕ ಬಿಸಾಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಕುರಿತು ಹೇಳಿ, ನೀವು ಪುಸ್ತಕ ಎಸೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಏನನ್ನಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ನಂತರ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ನಾವು ಗೌರವಿಸದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ನಮ್ಮ ತರಗತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ವಾಪಸ್ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲೇ ಎಂದು ಆ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ತಮ್ಮ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಆ ಮಕ್ಕಳು, ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪುನಃ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿಯಾಭರಿತ ಆನ್‌ಲೈನ್ ಆಟಗಳ ಕುರಿತು

ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹುಡುಗರು ಪಬ್ಜಿ (PubG) ಆಡುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಸುರೇಶ್ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದನು. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾರೆಲ್ಲ ಆಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಮೊದಲು ಸುರೇಶ್ ಕೇವಲ ಎರಡು ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಯಾರೆಲ್ಲ ಆಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದೂಕಿನ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೀರಾ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಅವರು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಬಳಿಕ, ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಯು ಅಂತಹ ಆಟ ಆಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆಯಾ ಎಂದೂ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಅವರು ಇಲ್ಲ ಎಂದರು. ಸುದೀರ್ಘ ಹೊತ್ತು ಮೊಬೈಲ್ ಫೋನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಆಟಗಳನ್ನು ಆಡಿದರೆ, ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚರ್ಚಿಸಿದೆವು. ಮಕ್ಕಳು ಮೊಬೈಲ್‌ಫೋನ್‌ಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಟಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ದಾಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಆಟ ಆಡುವುದು ಕೆಟ್ಟದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಮತ್ತು ವಯಸ್ಸು ಎನ್ನುವುದಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಆಟವನ್ನು ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ತರಗತಿಯನ್ನು ಬಳಸುವಂತಿಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆ.

ಧೂಮಪಾನದ ವಿಚಾರ

ಎರಡನೇ ತರಗತಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ತಮ್ಮೆಲ್ಲ ಒಂದು ಪೆನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು ಸಿಗರೇಟ್‌ನಂತೆ ಹಿಡಿದು ಹೊಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಾಗ ನಾವು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್‌ನ ಬಗ್ಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದೆವು. ಮಕ್ಕಳು ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಧೂಮಪಾನ ಬೀರುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಧೂಮಪಾನವನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ ಹುಡುಗ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ತನ್ನ ವರ್ತನೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದ. ಅವನ ಪಾಲಕರು ಮತ್ತು ನೆರೆಹೊರೆಯವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಂಬಾಕು ಜಗಿಯುವವರು ಮತ್ತು ಧೂಮಪಾನ ವ್ಯಸನಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವನ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಗಾಢ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಅವನ ಚೀಲದಿಂದ ತಂಬಾಕಿನ ಪ್ಯಾಕೆಟ್‌ಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದೆವು. ಈಗ ಅವನು ತಂಬಾಕು ಜಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಬೆದರಿಸುವಿಕೆ ಕುರಿತು

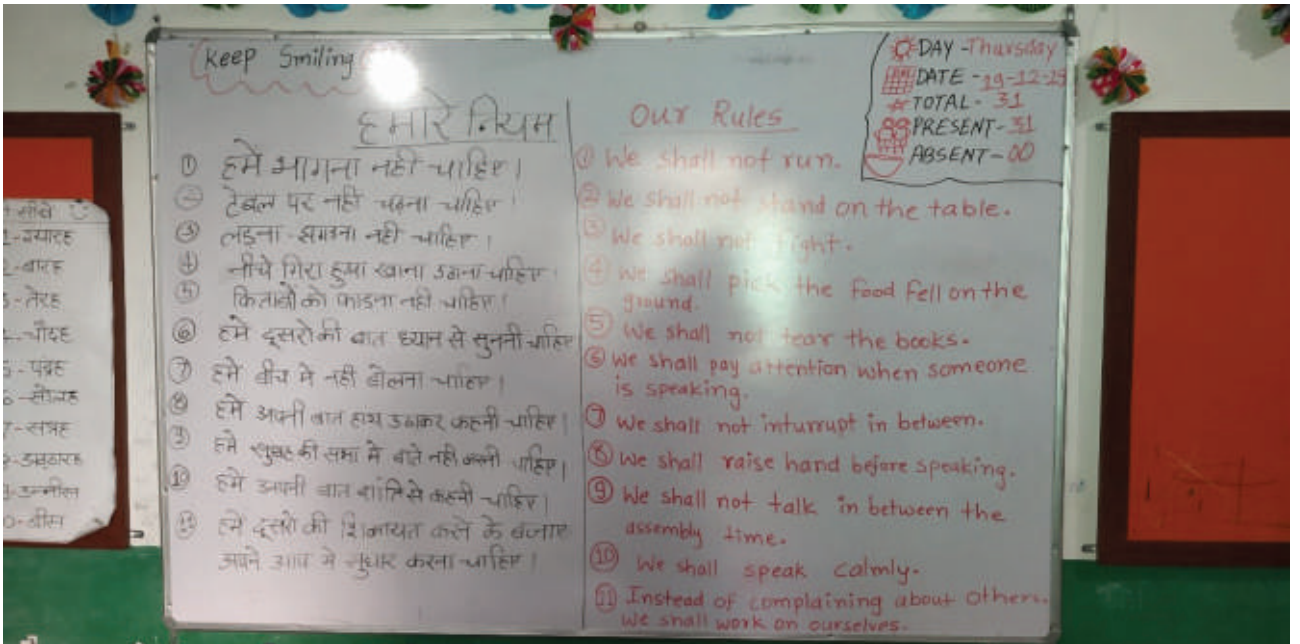
ಬಾತ್‌ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಪ್ಯಾಂಟ್ ಅನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಜಾರಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದೂರು ನೀಡಿದರು. ನಾನು ಆ ಮಗುವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ವಿಷಯ ಖಚಿತ ಪಡಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಎಸಗಿದ ಹುಡುಗರಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ಇದು ನಡೆದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಅನೇಕ ಸಲ ಆ ಹುಡುಗರು ಈ ಮಗುವನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೂಡಾ ನೋಡಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಅವರಲ್ಲ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಾರು ತಿರುಗಿ ಹೊಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅಂತಹ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ರೌಡಿಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಎಂದೆ. ಹೀಗೆ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಮಕ್ಕಳು ಹೇಗೆ ಬಲಪಶುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ, ಹೇಗೆ ಶಾಲೆ ತೊರೆಯುವ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ, ಹೇಗೆ ಆತ್ಮಗೌರವದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಾರೆ, ಹೇಗೆ ಉನ್ನತತೆಯ ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ, ಹೇಗೆ ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಹೋದಾಗ ವಿಪರೀತ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು

ಹೇಳಿದೆ. ಇಬ್ಬರು ಹುಡುಗರೂ ಆ ಮಗುವಿನಲ್ಲ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿದರು. ತಾವು ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪು ಎಂದೂ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪುನರಾವರ್ತನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರು.

ಇತರರಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಎಸೆಯುವ, ಶಾಲಾ ಪರಿಸರದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಕೀಳುವ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಬಯ್ಯುವ ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಕುರಿತು ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ವರದಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದಂಡಿಸಲಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಎದುರಿನಲ್ಲ ಅವಮಾನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅಂತಹ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತಿಸದಂತೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಪೂಜಾ ವೈಷ್ಣೋಯ್ ಅವರು ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ (2018) ಪಡೆದು, ಬರ್ಮರ್‌ನಲ್ಲರುವ ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಫೌಂಡೇಷನ್‌ಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದರು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಸರಕಾರಿ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಾಪನ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಫೌಂಡೇಷನ್‌ನ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಸಿದರು. ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆಯ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಲಿಸಬಹುದು/ಕಲಿಯಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯೇಷಿಸುವುದು ಅವರ ಆಸಕ್ತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಅವರನ್ನು pooja.vishnoi@azimpremjifoundation.org ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.